

Rektor

Språkanvändning på SLU

Beslut

Styrelsen beslutar

att lägga internrevisionens rapport *Språkanvändning på SLU* med slu id SLU ua 2021.1.1.2-115 till handlingarna, samt

att fastställa rektors åtgärdsplan med anledning av rapporten.

Ärendet

Internrevisionen har i enlighet med revisionsplanen för 2021 granskat språkanvändningen inom universitetet, med fokus på parallellspråkighet och klarspråk.

Syftet med granskningen var att bedöma om språkanvändningen inom universitetet, både den svenska och engelska, hanteras effektivt och ändamålsenligt.

Internrevisionens sammanfattande bedömning är att språkanvändningen inom SLU inte hanteras ändamålsenligt och effektivt och saknar uppföljning. Bland annat finns brister avseende översättningars kvalitet och omfattning samt hantering av titlar.

Med anledning av detta har ett antal rekommendationer lämnats. Av rektors åtgärdsplan framgår vilka åtgärder som ledningen bedömer bör vidtas.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen efter föredragning av internrevisor Maria Skargren. Åtgärdsplanen har beretts av universitetsdirektör Martin Melkersson och Miika Wallin, chef för ledningskansliet. Åtgärdsplanen har föredragits av universitetsdirektör Martin Melkersson.

Rolf Brennerfelt

Maria Skargren

Kopia för kännedom

Prorektor

Dekanerna

Avdelningschefer (motsv.) inom universitetsadministrationen

Universitetdjursjukhusdirektör

Överbibliotekarie

SLUSS

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Internrevision

RAPPORT

SLU ID: SLU.ua 2021.1.1.2-115

2021-10-22

Språkanvändning på SLU

Rapport från internrevisionen

1. Innehåll

2.	Sammanfattning	3
3.	Bakgrund och motiv	4
	Syfte och mål	4
4.	Omfattning, avgränsningar och metod	4
5.	Regelverk	5
5.1.	Externa regelverk	5
	Internationalisering	5
	Minoritetslagen	6
5.2.	Interna regelverk; språkpolicy och språkliga riktlinjer	6
6.	Språkanvändningen på SLU	6
6.1.	Klarspråk	6
6.2.	Parallellspråkighet	7
	Uppföljning	8
	”Fyra-års regeln och språkutbildning”	9
6.3.	Översättningar	9
	Översättningstjänster	10
	Google Translate	10
	Funktionsbrevlåda för doktorander	11
6.4.	Platsannonser och titlar	11
6.5.	Hög språklig kvalitet	12
7.	Roller och ansvar	12
7.1.	Språkkoordinator och översättare	12
7.2.	Prefekter/chefer	13
8.	Analys och bedömning	13
8.1.	Rekommendationer	15

2. Sammanfattning

Internrevisionen har i enlighet med revisionsplanen för 2021 granskat språkanvändningen inom universitetet, med fokus på parallellspråkighet och klarspråk.

Internrevisionens sammanfattande bedömning är att språkanvändningen inom SLU inte hanteras ändamålsenligt och effektivt och saknar uppföljning. Detta leder till ineffektivt utnyttjande av resurser, påverkar kvaliteten negativt och kan medföra att icke svensktalande exkluderas från viktig information i vissa sammanhang.

De väsentliga bristerna som internrevisionen identifierat är i korthet:

- att det görs ingen uppföljning inom SLU av språkanvändningen avseende klarspråk, parallellspråkighet m.m.
- att översättningar och språkgranskning görs av anställda med varierad språklig kompetens samt av konsulter inom och utanför ramavtal. Samma information översätts flera gånger och på olika sätt. Detta är inte ändamålsenligt och effektivt.
- att det finns brister avseende översättningen av titlar i platsannonser, vilket kan medföra att man når fel målgrupp vid rekrytering
- att det finns brister i tillämpningen när det gäller kravet på att nyanställda ska kunna hantera svenska språket inom fyra år. Bland annat saknas verktyg för att understödja efterlevnaden.

Internrevisionen rekommenderar:

- att systematiska uppföljningar görs av språkanvändningen inom SLU
- att bedömning görs av om de resurser som används för översättning och språkgranskning används effektivt
- att översättning och användningen av titlar i platsannonser ses över och förtydligas
- att tillämpningen av ”fyra års-regeln” utreds för att bedöma om regeln är adekvat samt för att bedöma om mer resurser bör satsas för att stimulera inläringen av svenska språket.

3. Bakgrund och motiv

Enligt språklagen är svenska det språk som i första hand ska användas inom SLU:s kärnområde (centrala förvaltningen) samt för den service som en myndighet enligt förvaltningslagen är skyldig att ge. Som statlig myndighet har universitetet även ansvar för att tillgängliggöra, använda och utveckla svensk terminologi inom sina fackområden.

Som följd av internationalisering inom den akademiska världen får engelska en allt starkare ställning, inte minst vid SLU och engelskan är i vissa fall nödvändigt som arbetspråk. Inom många starka forskningsområden sker i stort sett all kommunikation och framförallt all publicering på engelska. Engelska blir också allt vanligare inom grundutbildningen. Mycket tid och därmed även stora resurser läggs på översättning av information.

Enligt SLU:s språkpolicy finns tre mål för språkanvändningen vid universitetet; klarspråk, hög språklig kvalitet och parallellspråklighet. Med parallellspråkigheten avses att både svenska och engelska ska användas parallellt i verksamheten.

Vid internrevisionens tidigare granskningar och intervjuer har det framkommit att efterfrågan på information på engelska ökar. Samtidigt finns en ökad risk för att bristfälliga översättningar av beslut och information görs. Det framkommer även osäkerhet angående vad, i vilken omfattning och av vem information ska översättas, vilket medför risk för att information som ska finnas på svenska bara finns på engelska och tvärtom.

Syfte och mål

Syftet med granskningen är att bedöma om språkanvändningen inom universitetet, både den svenska och engelska, hanteras effektivt och ändamålsenligt.

Målet med granskningen är att bedöma följande områden inom språkanvändningen och därigenom besvara syftet;

1. Språkpolicy och riktlinjerna är aktuella, kommunicerade och kända.
2. Roller och ansvar inom språkanvändning är definierade och resurssatta inom organisationen.
3. Vad som ska översättas och hur översättningar ska göras beskrivs på ett tydligt sätt och är implementerat i verksamheten.

4. Omfattning, avgränsningar och metod

Granskningen omfattar den övergripande språkanvändningen inom universitetet med utgångspunkt i språkpolicy och med fokus på parallellspråkighet och hanteringen av översättningar. Ingen kvalitativ bedömning av genomförda översättningar har gjorts.

Granskningen har genomförts genom intervjuer samt studier av styrande dokument och relevanta underlag och dokument kopplat till språkanvändning inom universitetet.

Avgränsning: granskningen omfattar information till medarbetare inom SLU. Studentinformation och studentwebb har inte granskats specifikt.

SLU:s användning av sociala medier är ett noterat riskområde både när det gäller språkanvändningen och varumärkesbyggnad. Internrevisionen har i denna granskning inte tittat på detta men bedömer att det är ett område att undersöka vidare.

5. Regelverk

5.1. Externa regelverk

I språklagen anges svenskans och andras språks ställning och användning i det svenska samhället. Lagen syftar till att värna svenskan och den språkliga mångfalden samt den enskildes tillgång till språk¹. I lagen fastställs bland annat att språket i förvaltningsmyndigheter är svenska och att språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt. Vidare anger lagen att myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas.

Eftersom språklagen är en ramlag innebär det att den är subsidiär: andra lagar och förordningar har alltså företräde framför språklagen. För SLU:s vidkommande är sådana lagar vad gäller språkanvändning exempelvis högskolelagen².

Internationalisering

Det område som påverkar språkanvändningen inom universitetet är bland annat internationaliseringsperspektivet. Vikten av internationalisering lyfts fram i och med ett förtydligande i högskolelagen från 2021-07-01 då det anges att den samlade internationella verksamheten vid varje högskola ska stärka kvaliteten i högskolans utbildning och forskning och bidra till hållbar utveckling både nationellt och globalt. Den nya formuleringen kring internationalisering tillkom efter förslag från utredningen *SOU 2018:3 (En strategisk agenda för internationalisering)*, i syfte att återspegla att internationalisering och internationellt samarbete är allt viktigare för universitet och högskolor och för samhället i stort.

¹ Språklag (2009:600)

² Högskolelag (1992:1434) 1 kap, 5 §.

Minoritetslagen

SLU har som förvaltningsmyndighet ansvar att främja de nationella minoritetsspråken (främst finska, meänkieli och samiska) i enlighet med minoritetslagen³. Det finns inget i granskningen som indikerar att detta är ett problemområde utan de få fall där det är aktuellt med kommunikation på ett minoritetsspråk så fungerar hanteringen enligt uppgift bra, dock med hjälp av företrädevis externa resurser.

5.2. Interna regelverk; språkpolicy och språkliga riktlinjer

De interna styrdokumentet kring språkanvändningen på SLU syftar till att knyta internationaliseringsaspekten inom universitetet till språklagen, svensk förvaltningstradition och lokal språkanvändning.

Språkpolicy⁴ för SLU anger tre övergripande mål för språkanvändningen inom universitetet: **klarspråk, parallellspråkighet och hög språklig kvalitet**. Som ett stöd för att förtydliga åtgärder för att uppnå målen och främja en enhetlig språkanvändning finns de språkliga riktlinjerna⁵. Dessa ger information om vilken funktion som bär ansvaret för respektive åtgärd samt preciserar vilken typ av information som måste finnas på både svenska och engelska.

Riktlinjerna är formulerade för att fungera som svar på vanliga frågor om parallellspråkighet och språkanvändning och ger ett ramverk för hantering av översättningar samt ansvar.

Båda styrdokumentet togs fram under 2016 och ska revideras under 2021.

6. Språkanvändningen på SLU

Språkanvändningen inom SLU är ineffektiv då samma eller likartad information översätts av flera personer. Översättningars kvalitet brister och oklarhet råder angående när översättningar ska ske. Dessutom finns brister kring tillämpningen och styrningen av kravet på att anställda ska lära sig svenska.

6.1. Klarspråk

Med klarspråk menas att skriva och anpassa information med mottagaren i fokus samt använda ett språk som är enkelt, vårdat och begripligt. Alla ska ha tillgång till och rätt att förstå vad som står i texter som skrivs av myndigheterna. Detta ställer

³ SFS 2009:724

⁴ Språkpolicy för SLU SLU ID: SLU ua 2016.1.1.1-2432

⁵ Språkliga riktlinjer för SLU SLU ID: SLU ua 2016.1.1.1-2433

krav på att texter formuleras enligt vissa principer och där texter enligt policyn ska anpassas med avseende på *inhåll, struktur och språk*.

Enligt de språkliga riktlinjerna ska nyanställda få information om klarspråksmålet och ges möjlighet att gå klarspråksutbildning. Det har tidigare funnits en webbaserad utbildning, men den togs bort då tekniken som användes var föråldrad. Nyligen har dock en ny utbildning i klarspråk lagts ut på medarbetarwebben, från en finländsk myndighet. Stöd i form av hänvisningar till språkrådssidor samt till checklista finns på intranätet. Klarspråk upplevs i allmänhet som något alla förväntas förstå och ha kunskap om utan att man talar om det specifikt i det dagliga arbetet.

Vid intervjuer lyfts att det finns mycket kvar att göra vad gäller stöd till lärare kring klarspråk och målgruppsanpassat skrivande då lärarna upplevs vara en bortglömd grupp. Vid de tillfällen då det ordnats klarspråksinformation för lärare specifikt har deltagandet varit lågt.

Klarspråk är även betydelsefullt då SLU ska efterleva kraven i *lag om tillgänglighet till digital offentlig service (2018:1937)*. Exempelvis ska det gå att lyssna till innehållet i olika texter via ett uppläsande hjälpmedel. Detta ställer krav på att texten är tydlig, välformulerad samt lätt att läsa och förstå. Sådana texter underlättar också översättning.

6.2. Parallelspråkighet

I Nordiska ministerrådets rapport *Deklarationen om nordisk språkpolitik* definieras begreppet parallelspråkighet som ”samtidig användning av flera språk inom ett eller flera områden”. Det ena språket slår inte ut eller ersätter det andra, utan språken används parallellt⁶. Språkdeklarationen innehåller rekommendationer kring förhållandet mellan de nordiska samhällsbärande språken och engelskan, men är inte juridiskt bindande.⁷

SLU är ett svenskspråkigt universitet men har beslutat att svenska och engelska ska användas parallellt i verksamheten, bland annat för att främja internationalisering och se till att information finns tillgänglig.

På SLU finns anställda som inte behärskar svenska alls eller i mycket liten utsträckning. De har rätt till samma information för att klara arbetet som svensktalande, vilket gör att översättning ofta blir nödvändig. Riktlinjerna hänvisar till att information kan göras tillgänglig på tre sätt: hela texten översätts, en sammanfattning av texten översätts eller anställda hänvisas till andra sätt att få information, t.ex. via närmaste chef. Det är målgruppen och syftet med informationen som avgör om det behövs två språkversioner av ett dokument eller om det räcker med svenska eller engelska.

⁶ *Deklaration om nordisk språkpolitik*, Nordiska ministerrådet, ANP (2007:746)

⁷ *Parallelspråkighet vid svenska universitet och högskolor*, Salö och Josephson, 2013

När juridiskt bindande och interna styrande dokument översätts är det den svenska versionen som är officiell version. Alla beslut fattas på svenska men beslut kan upprättas som tvåspråkiga dokument.

Möten bör hållas på engelska om icke svenskspråkig deltar men mötesordförande väljer mötesspråk och ansvarar för att en sammanfattning görs på det andra språket. Vad gäller nämnder beslutar dessa själva om de vill översätta texter eller om kunskaper i svenska är nödvändiga för att sitta med i nämnden. Vid granskningen framkommer att fakultetsnämnder oftast använder svenska som arbetspråk. Vissa prefekter och doktorander ser det som problematiskt att personer som inte behärskar svenska inte får delta, något som i vissa fall kan snedvrída sammansättningen av nämnder. Omvänt uppstår problemet om möten/diskussioner ska hållas på engelska då omfattande material måste översättas. Efter förslag från doktorandnämnden har rådet för utbildning på forskarnivå (Fur) engelska som arbetspråk, eftersom rådet har flera utländska representanter.

Granskningen visar på stora skillnader mellan institutioner vad gäller hur parallellspråkighet tolkas och implementeras. Det förekommer exempelvis att hela texter översätts till engelska, att endast sammanfattningar översätts eller att man hänvisar till en kontaktperson inom institutionen för mer information. Det finns exempel på institutioner där i stort sett all information översätts till engelska och där alla möten hålls på engelska.

Uppföljning

Intern uppföljning av språkpolicy och efterlevnad av de språkliga riktlinjerna inom SLU är ett omfattande område där ansvaret ligger hos respektive skribent att säkerställa språkligt korrekta texter. Uppfattningen som framkommer under granskningen är att det är ett alltför omfattande område att följa upp och säkerställa kvaliteten inom. Dock lyfts möjlighet att utvärdera kvaliteten i språkanvändningen genom exempelvis fokusgrupper eller liknande.

På begäran från internrevisionen har dock personalavdelningen tagit fram svaren i den engelska varianten av årets medarbetarundersökning (MU) Totalt svarade ca 20 % på den engelska enkäten. En jämförelse mellan svenska och engelska svar, visar att de som besvarat den engelska enkäten var något mer nöjda med graden av information och kommunikation inom SLU. Noteras ska att den generella informationsnivån bedömdes låg inom organisationen. I flera fritextsvar lyfts dock att man känner sig marginaliserade för att inte tillräckligt med information finns på engelska. Även om resultatet inte analyserats djupare exempelvis på olika personalkategorier indikerar det att de resurser som satsas på översättning av texter ger ett gott resultat. Medarbetarundersökningen kan enligt internrevisionens bedömning användas för uppföljning av informationsspridning bland svensk- och ickesvensktalande.

När det gäller information i samband med pandemin upplevdes det inledningsvis som att bristerna var stora när det gäller information på engelska, men efter några veckor noterades en tydlig förbättring och som framgår av

medarbetarundersökningen är man alltså nöjd med informationen på engelska. Enligt uppgift översattes i princip enbart pandemirelaterade texter under en period, vilket skapade en stor översättningsskuld.

”Fyra-års regeln och språkutbildning”

Enligt de språkliga riktlinjerna ska medarbetare som inte talar svenska inom fyra år lära sig tillräcklig god svenska för att kunna ta del av information (gäller inte doktorander). Denna regel upplevs svårhanterlig och uddlös av prefekter som dessutom menar att sanktioner saknas. Det är därmed svårt att ställa krav på språket, särskilt om motivationen att lära sig svenska är låg. Det kan även upplevas problematiskt att tillämpa fyra-års regeln om man i verksamheten vill behålla duktiga utländska medarbetare och därför inte vill tvinga dem att lära sig svenska. De flesta svenska lärosäten har liknande skrivningar i sina språkpolicyer. Många har skarpare krav, som att kunna undervisa på svenska efter ett visst antal år och de nordiska grannländernas lärosäten har mer striktare regler kring språkrav.

Tid och resurser ska avsättas för att ge medarbetarna möjlighet att lära sig svenska. Språkutbildningar hanterades tidigare i varierande omfattning via institutionerna där medarbetare, främst doktorander, fick utbildning via SFI, men behovet av en central utbildning lyftes från verksamheten. Våren 2020 anordnades digitala språkkurser på svenska. Intresset har varit stort och kursen erbjuds nu löpande i olika svårighetsgrad.

6.3 Översättningar

Prefektens bakgrund, erfarenhet samt stöd (resurser) inom administrationen avgör till stor del vilken och hur mycket information som översätts på institutionen. I vilken grad verksamheten använder engelska beror även på kulturen inom institutionen och på andelen medarbetare med annat språk än svenska som modersmål. Det är alltså inte enbart ämnesområde/forskningsmiljö som avgör i vilken omfattning engelska används, utan det skiljer sig även åt mellan institutioner inom angränsande ämnesområden. Situationen är likartad vid övriga universitet och högskolor i Sverige, vilket bland annat lyfts i en rapport från Institutet för språk och folkminnen.⁸

Vid intervjuer framförs att översättningsarbetet upplevs tidskrävande och ineffektivt, då samma information översätts av många prefekter, exempelvis central information eller information från fakultetsnivå. Det saknas en samsyn kring vad som måste översättas och i vilken omfattning för att medarbetare, oavsett institution, ska nås av samma information. Det finns också en osäkerhet kring kvaliteten i det som översätts, information tolkas och översätts olika, vilket orsakar skillnader i slutinformationen.

⁸ *Språkpolitik vid svenska universitet och högskolor*, Karlsson. S, 2017

Internrevisionen har tagit del av översättningar samt sett exempel på översättningar till engelska på olika webbsidor inom SLU. Det framkommer att vissa sidor saknar översättning samt att kvaliteten ibland brister, inte minst när olika maskinöversättningsverktyg använts.

Att det saknas översättning av väsentlig information på webbsidorna har även framkommit i en gapanalys som genomförts av en arbetsgrupp i deras arbete med verktyget HRS4R⁹.

Översättningstjänster

Översättningar och språkgranskning som köps in ska utföras av företag enligt ramavtal. Under 2020 uppgick inköp kopplat till översättningar via ramavtal till ca 430 tkr. Det är svårt att få fram exakt uppgift om hur mycket översättningstjänster som köps in utöver det som köps via ramavtal. Internrevisionen bedömer att översättnings- och andra språktjänster köps för minst lika mycket utanför ramavtalet. Vid intervjuer lyfts att kvaliteten på översättningarna från ramavtalsleverantörerna varierar och att inte ha direktkontakt med den som utför arbetet är en bidragande orsak. Det är vanligt att fel fackord används, vilket leder till att texter måste korrigeras. Brister i kvaliteten i översättningar bidrar till att många översättningar görs internt, särskilt inom forskning, samt att man väljer att gå utanför ramavtal. Detta kan medföra att även om fackord översätts korrekt, så kan texten i övrigt ha stora brister.

Ett problem med det statliga ramavtalet att de stora kunderna är myndigheter som Skatteverket, Migrationsverket och Försäkringskassan som har andra behov än ett universitet. En upphandling som görs av flera lärosäten gemensamt skulle kunna ha positiv inverkan på hur kvaliteten uppfattas. Enligt uppgift har detta föreslagits av Umeå universitet.

Google Translate

Vid granskningen framkommer att maskinöversättningsverktyg såsom Google translate används, både till översättningar av rapporter, material och texter till hemsidor.

SLU:s översättare och språkkoordinator avråder från användandet och granskar inte texter som i sin helhet har översatts med Google Translate. Bristerna i dessa är ofta stora och det är mer tidseffektivt att översätta hela texten än att korrigera en maskinöversatt text. Maskinöversatta texter måste granskas noggrant för att inte få en helt annan betydelse än originaltexten eller bli helt obegriplig. Detta är särskilt viktigt inom områden med specifika facktermer.

⁹ HRS4R (Human Resources Strategy for Researchers) är ett verktyg som används som stöd för SLU:s anslutning till den Europeiska stadgan för forskare och Riktlinjer för rekrytering av forskare (EU Charter & Code).

Funktionsbrevlåda för doktorander

Som hjälp för att lyfta fram områden där det saknas översättningar har handläggare på planeringsavdelningen tagit fram en funktionsbrevlåda (inenglishplease@SLU.se) för doktorander att använda när de saknar översatt information. Brevlådan har funnits ca 1 år och ansvariga har fått in sex påpekanden vilka främst gällt SLU-administrativa system som Primula och ekonomisystem samt några IT relaterade ärenden. Meddelande om att det saknas översatt information har skickats vidare till ansvariga för åtgärd.

6.4 Platsannonser och titlar

Enligt riktlinjerna ska alla platsannonser publiceras på svenska eller både svenska och engelska. Det har förekommit att annonser publicerats enbart på engelska inom SLU vilket bland annat kan ses i en JO-anmälan 2009 och därefter tillhörande beslut¹⁰.

Om annonser översätts till engelska varierar och ingen kontroll görs regelmässigt av att översättningarna är korrekta. Vid rekrytering av högre akademiska tjänster godkänner fakulteten vanligen den svenska versionen av platsannonser som därefter översätts av institutionen innan publicering. Undantaget är LTV-fakulteten som godkänner båda språkversionerna.

Brittisk engelska ska användas för tjänstetitlar, men vid behov kan amerikanska tjänstetitlar användas, då tillsammans med den brittiska. Det är personalavdelningen som fastställer svenska och engelska titlar för personal vid SLU och det finns en titellista på internwebben som stöd.

Användning och översättning av titlar lyfts genomgående som ett problemområde och uppfattningen om vilka titlar som ska användas skiljer sig åt mellan institutioner. Inom universitetet varierar användningen av akademiska titlar vilket kan leda till missförstånd och felaktiga tolkningar i samband med rekrytering.

Tidningen Universitetslärares har lyft problematiken kring detta område i samband med att 35 ny akademiska titlar infördes i UHR:s ordbok 2016. Exempelvis är titeln lektor ett av de svårare orden att hitta en jämförbar motsvarighet till eftersom dess meriteringsspann är brett. Medan en svensk lektor kan vara nydisputerad, är den som bär den amerikanska titeln *assistant professor*, och framför allt titeln *associate professor*, mer välmeriterad¹¹. Enligt uppgift håller översättargruppen för ordboken på att ta fram ett hjälpmedel som komplement till ordboken, där man enklare ska kunna se hur titlar i olika länder förhåller sig till varandra. Tanken är att man ska kunna hänvisa till denna översikt i t.ex. platsannonser som en förklaring av hur det ser ut i Sverige.

¹⁰ Tillämpning av språklagen (2009:600); fråga om krav på att ansökningar om anställning och befordran ska vara skrivna på engelska, dnr 1098-2010

¹¹ <https://universitetslararen.se/2016/01/14/arets-nya-ord-i-hogskolan/>

6.5 Hög språklig kvalitet

För det tredje målområdet inom språk gäller att texter ska ha ett konsekvent och vårdat språk. Det finns officiella språkliga rekommendationer som alla anställda på SLU som myndighet förväntas följa. För att få ett konsekvent språk i texter skrivna på SLU finns en språklig profil i form av en stilguide. Personal och studenter ska ges möjlighet till språklig träning och tillgång till språkstöd. Liksom för klarspråk ska all personal ges möjlighet till kompetensutveckling inom språk. Granskningen visar på att kunskap kring språk och att utveckla sina kunskaper till stor del förväntas hanteras av den enskilde medarbetaren. De hjälpmedel som finns tillgängliga i form av exempelvis språkkordinator är begränsade och språklig kompetensutveckling är inte ett område som lyfts generellt från chefer.

Studenter och doktorander ska producera med hög språklig kvalitet och ha tillgång till stöd för vetenskapligt skrivande och det är av stor vikt att träna muntlig och skriftlig målgruppsanpassad framställning. Inom biblioteket finns en språkverkstad som stöd till doktorander och studenter på både grund och avancerad nivå. Språkverkstaden undervisar och handleder i muntliga och skriftliga presentationer samt posterframställning.

7. Roller och ansvar

All personal inom SLU som hanterar text och skriver dokument förväntas kunna hantera översättningar och säkerställa kvaliteten i dessa. Därmed ligger ansvaret i stor utsträckning hos den enskilde avsändaren att bedöma målgrupp, behov av översättning och den språkliga kvaliteten på texten.

7.1 Språkkordinator och översättare

På SLU finns funktionen språkkordinator som organisatoriskt tillhör ledningskansliet. Funktionen ska stödja verksamheten kring språkrelaterade frågor, språkgranskning och översättning och ansvarar för styrdokumentet kring språkanvändning. Funktionen består av en språkkordinator på heltid och en översättare på halvtid. Då behovet av översättning är stort läggs mer än 50 % av koordinators tid idag på att översätta texter, främst med fokus på centrala styrdokument och information som når samtliga medarbetare.

Språkkordinator och översättare prioriterar efter målgrupp när de tar beställningar. Information/kortare texter som riktas till all personal/alla studenter/alla på en SLU-ort har högst prioritet, liksom information från universitetsledningen. Enligt uppgift medför de begränsade resurserna att det sällan finns möjlighet att hjälpa enskilda institutioner med översättning och språkgranskning. Enskilda forskare eller doktorander har inte möjlighet att få hjälp.

7.2 Prefekter/chefer

Ansvaret för att informera nyanställda och se till att medarbetarna får nödvändig information samt kompetensutveckling i språk ligger närmast hos prefekt/ansvarig chef. Prefekten är oftast den som översätter på institutionsnivå med hjälp av administrativa chefer, webbpublicerare eller medarbetare med goda kunskaper i engelska. Det är vanligt att man inom institutionerna hjälps åt att textgranska och ofta ska texter godkännas av prefekt innan publicering.

Vid intervjuer framkommer att prefekterna och cheferna generellt upplever det svårt att bedöma vad och hur mycket information som ska översättas till medarbetarna.

8. Analys och bedömning

Språkanvändningen för SLU som lärosäte och myndighet belyser ett språkligt dilemma, med språklagens värnande av det svenska språket och svensk fackterminologi å ena sidan och verksamhetens uppdrag att främja internationalisering å den andra. Språklagens krav på svenska som myndighetsspråk handlar om att det ska gå att kommunicera SLU:s kunskap på svenska med alla intressenter. Detta leder till en svår balansgång mellan användningen av det svenska och engelska språket inom universitetet.

Det är viktigt att SLU har strukturer för att stödja en professionell språkanvändning, både ur internt och externt perspektiv samt att främja samsyn på vad parallellspråkighet innebär för verksamheten. Om översättningar inte har hög språklig kvalitet påverkas SLU:s varumärke negativt och även attraktiviteten bland studenter och anställda.

Hur stor bristen på information på engelska egentligen är inom SLU är svårbedömt. En översiktlig analys av de engelska svaren på medarbetarundersökningens visar inte på några större skillnader när det gäller tillgången på information jämfört med svaren på svenska, dock är den generella bedömningen av intern kommunikation låg. I fritextsvaren på engelska lyfts däremot en hel del problem med utanförskap. Den funktionsbrevlåda som finns som stöd till doktorander används i begränsad omfattning. Detta ger en bild av att informationen till icke svensktalande fungerar förhållandevis bra och möjligen att de satsningar som gjorts på parallellspråkighet under senare år varit framgångsrika.

Det finns stora variationer i vilken omfattning engelska används inom SLU och hur mycket information som översätts. Detta är något som kan betraktas som rimligt eftersom behovet av översättningar ska anpassas efter målgrupp och informationstyp. Att institutioner är i stort sett helt engelskspråkiga är dock problematiskt eftersom svenska är myndighetsspråket. Risken är att man därmed inte efterlever språklagens krav, inte bidrar till utveckling av det svenska språket samt exkluderar personer som inte behärskar engelska.

Granskningen visar att samma typ av information översätts och tolkas olika inom verksamheten. Det är inte tids- och resurseffektivt att samma information översätts av flera personer och det påverkar kvaliteten negativt. Om flera institutioner exempelvis är mottagare ska översättningen göras av avsändaren, som har ansvar för att bedöma vad som behöver översättas.

Det förekommer även att information som ska översättas till engelska inte alls översätts. Detta gäller såväl central som verksamhetsnära information, dokument såväl som webbsidor. Det finns bland annat risk för att säkerhetsrelaterade dokument inte översätts eller översätts felaktigt utan kvalitetssäkring. Eftersom det inte görs någon generell uppföljning av språkanvändningen vid SLU är den faktiska kvaliteten och bristerna svåra att bedöma. Det saknas löpande uppföljning av hur språkpolicy och riktlinjer efterlevs.

Enligt internrevisionens bedömning ger de interna styrdokumenterna för språkanvändningen en bra vägledning till verksamheten där ansvar och åtgärder tydligt framgår. Granskningen visar dock att implementeringen av styrdokumenterna varierar och även hur kända de är bland medarbetarna. De åtgärder och instruktioner som finns beskrivna i riktlinjerna följs inte alltid och någon systematisk uppföljning av följsamhet mot reglerna görs inte.

Många översättningar görs internt av chefer och medarbetare som inte har översättning som en ordinarie arbetsuppgift eller har nödvändig kompetens. Därutöver avropas översättningar via statliga ramavtal men omfattande inköp görs även utanför ramavtal.

Maskinöversättningsverktyg som *Google Translate* är vanligt förekommande och det finns brister kopplat till användandet. Ofta används det utan att kvaliteten i översättningarna bedöms och bearbetas för att ge korrekt innebörd.

Granskningen visar på skillnader i kvalitetssäkring av översättningar av platsannonser inte minst vid rekrytering av högre akademiska tjänster. Bland annat gäller det användningen av titlar. Användning av engelska titlar brister vilket kan leda till att man inte når rätt målgrupp och att de som söker får en missvisande bild av anställningen.

Det finns brister i utformandet och användandet av ”fyra års-regeln” som anger att medarbetare ska lära sig svenska inom fyra år. Det saknas verktyg för att understödja efterlevnaden framförallt arbetsrättsligt om det av något skäl skulle vara aktuellt. Att medarbetaren lär sig svenska är en förutsättning för att fullt ut kunna delta i institutionens arbete och slippa den känsla av marginalisering som uttrycktes i t.ex. medarbetarundersökningen.

8.1 Rekommendationer

Granskningen har identifierat följande brister:

- Det görs ingen uppföljning inom SLU av språkanvändningen avseende parallellspråkighet och klarspråk.
- Översättningar och språkgranskning görs av anställda med varierad språklig kompetens samt av konsulter inom och utanför ramavtal. Samma information översätts flera gånger och på olika sätt. Detta är inte ändamålsenligt och effektivt.
- Det finns brister avseende översättningen av titlar i platsannonser, detta kan medföra att man når fel målgrupp vid rekrytering.
- Det finns brister i tillämpningen när det gäller kravet på att nyanställda ska kunna hantera svenska språket inom fyra år. Bland annat saknas verktyg för att understödja efterlevnaden.

A. IR rekommenderar att universitetsledningen överväger att göra systematiska uppföljningar av språkanvändningen inom SLU. Att exempelvis använda medarbetarundersökningar och andra enkäter som ges på svenska och engelska för att bedöma parallellspråkligheten kan vara en lämplig metod.

B. IR rekommenderar att universitetsledningen överväger att göra en bedömning av om de resurser som används för översättning och språkgranskning används effektivt. I den mån befintligt ramavtal inte motsvarar SLU:s behov bör en universitetsgemensam upphandling övervägas.

C. IR rekommenderar att universitetsledningen överväger att se över och förtydliga översättningar och användningen av titlar i platsannonser.

D. IR rekommenderar att universitetsledningen överväger att utreda tillämpningen av ”fyra års-regeln” för att bedöma om regeln är adekvat samt för att bedöma om mer resurser bör satsas för att stimulera inläringen av svenska språket.

Inga Astorsdotter

Maria Skargren

Internrevisionschef

Internrevisor

Internrevisionen

ÅTGÄRDSPLAN

SLU ID: SLU.ua 2021.1.1.2-115

2021-10-12

Rektors åtgärdsplan till internrevisionens rapport; Språkanvändning

Nr	Noterade brister (internrevisionen fyller i)	Rekommendation (internrevisionen fyller i)	Åtgärd (ledning/verksamhet fyller i)
A	Det görs ingen uppföljning inom SLU av språkanvändningen avseende parallellspråkighet och klarspråk.	Att universitetsledningen överväger att göra systematiska uppföljningar av språkanvändningen inom SLU. Att exempelvis använda medarbetarundersökningar och andra enkäter som ges på svenska och engelska för att bedöma parallellspråkligheten kan vara en lämplig metod.	Ansvarig avdelning/enhet: Personalavdelningen i samarbete med LK ☒ Åtgärdas enligt rekommendation ☐ Åtgärdas på annat sätt, ange vilket under kommentar nedan ☐ Åtgärdas inte, ange varför under kommentar nedan Kommentar: En separat enkät riskerar att få lågt genomslag, varför välformulerade frågor i medarbetarundersökningen troligen ger bättre underlag. Åtgärdas senast: Vid nästa medarbetarundersökning

Nr	Noterade brister (internrevisionen fyller i)	Rekommendation (internrevisionen fyller i)	Åtgärd (ledning/verksamhet fyller i)
			Dokumentation (om det ej framgår ovan):
B	Översättningar och språkgranskning görs av anställda med varierad språklig kompetens samt av konsulter inom och utanför ramavtal. Samma information översätts flera gånger och på olika sätt. Detta är inte ändamålsenligt och effektivt.	Att universitetsledningen överväger att göra en bedömning av om de resurser som används för översättning och språkgranskning används effektivt. I den mån befintligt ramavtal inte motsvarar SLU:s behov bör en universitetsgemensam upphandling övervägas.	Ansvarig avdelning/enhet: LK ☒ Åtgärdas enligt rekommendation ☐ Åtgärdas på annat sätt, ange vilket under kommentar nedan ☐ Åtgärdas inte, ange varför under kommentar nedan Kommentar: Ett underlag för beslut ska sammanställas. Åtgärdas senast: april 2022 Dokumentation (om det ej framgår ovan):
C	Det finns brister avseende översättningen av titlar i platsannonser, detta kan medföra att man når fel målgrupp vid rekrytering.	Att universitetsledningen överväger att se över och förtydliga översättningar och användningen av titlar i platsannonser.	Ansvarig avdelning/enhet: Personalavdelningen i samarbete med LK ☒ Åtgärdas enligt rekommendation ☐ Åtgärdas på annat sätt, ange vilket under kommentar

Nr	Noterade brister (internrevisionen fyller i)	Rekommendation (internrevisionen fyller i)	Åtgärd (ledning/verksamhet fyller i)
			nedan ☐ Åtgärdas inte, ange varför under kommentar nedan Kommentar: Ett helhetsgrepp på platsannonser bör göras för en bra språklig kvalitet. Åtgärdas senast: december 2022 Dokumentation (om det ej framgår ovan):
D	Det finns brister i tillämpningen när det gäller kravet på att nyanställda ska kunna hantera svenska språket inom fyra år. Bland annat saknas verktyg för att understödja efterlevnaden.	Att universitetsledningen överväger att utreda tillämpningen av fyra års-regeln för att bedöma om regeln är adekvat samt för att bedöma om mer resurser bör satsas för att stimulera inlärningen av svenska språket.	Ansvarig avdelning/enhet: LK i samarbete med personalavdelningen ☐ Åtgärdas enligt rekommendation ☒ Åtgärdas på annat sätt, ange vilket under kommentar nedan ☐ Åtgärdas inte, ange varför under kommentar nedan Kommentar: Riktlinjerna kommer att revideras och i samband med det arbetet kommer även fyraårsregeln att ses

Nr	Noterade brister (internrevisionen fyller i)	Rekommendation (internrevisionen fyller i)	Åtgärd (ledning/verksamhet fyller i)
			över. Den kommer med stor sannolikhet inte att tas bort, utan den kommer att förtydligas. Personalavdelningen ges i uppdrag att fortsätta med språkundervisning för de som behöver lära sig svenska. Åtgärdas senast: december 2022 Dokumentation (om det ej framgår ovan):